

KIRIM

Üç Aylık Fikir ve Kültür Dergisi

Yıl: 1 Sayı:3 Nisan-Mayıs-Haziran1993

Sahibi

Av. Ünsal AKTAŞ

Genel Yayın Yönetmeni

Dr. Yalkın BEKTÖRE

Genel Koordinatör

Ünver SEL

Yazı İşleri Müdürü

Av. Rıdvan ATMACA

Siyasi ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

Muzaffer AKÇORA

Müessese Müdürü

Cihan ÜNAL

İlan ve Reklam İşleri

Tezcan ERGEN

Abone İşleri

Ahmet Turan ERDOĞAN

YAYIN KURULU

Ali AKIŞ

Emel AKTARAN

Av. Nurettin M. ALTUĞ

Sabri ARIKAN

Av. Osman BAVBEK

Doç. Dr. Naci EKEM

Prof. Dr. Halil İNALCIK

Dr. Giray KARALEZLİ

Prof. Dr. Rıdvan KARLUK

İsmail OTAR

Eşref Bengi ÖZBİLEN

Prof. Dr. M. Cihat ÖZÖNDER

Dr. Kemal SÖNMEZ

Dr. Ufuk TAVKUL

Mithat TOGAY

Murat YAKUBOĞLU

Hüsamettin YILDIRIM

TEMSİLCİLİKLER

Ankara : Şener İREZ

Şahin ARIKAN

Bursa : Cengiz KIRGIZ

Adnan SÜYEN

Çanakkale : Mehmet GÜNAYDIN

Eskişehir : İsmail ABAYLI

İstanbul : Eşref Bengi ÖZBİLEN

İzmir : Prof. Dr. Sadun KOŞAY

Erdim BORAY

Kırıkkale : Mehmet ALSAÇ

Kocaeli : İhsan ÖNDER

Konya : Orhan Y. HOŞMAN

Polatlı : Besim YÜKSEL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
"Değerli Okuyucular".....	2
KIRIM	
"İhtiyaçlarımız Üzerine Bazı Mülâhazalar".....	3
Av. Ünsal AKTAŞ	
"18 Mayıs Kırım Türklerinin Kara Günü".....	4
Doç. Dr. Naci EKEM	
"18 Mayıs 1993 - Akmescid Matem Mitingi".....	5
Şakir SELİM - Cihan ÜNAL	
"Polonya'da Yaşayan Tatar Türkleri".....	6
Doç. Dr. İsa ÖZKAN	
"Büyük Petro ve Osmanlı İmparatorluğu".....	8
Ünver SEL	
"Sakalar İskitler mi?".....	9
Yrd. Doç. Dr. İlhami DÜRMÜŞ	
"Sürgünlük Yıllarında Kırım Tatar Kültürü".....	11
Ünver SEL	
"Karşılıklı Çınlaşma".....	12
Av. Gülşen TEKTAŞ	
"Karaçay-Malkar Toplumunda Koş Nögerlik".....	13
Dr. Ufuk TAVKUL	
"Kırım Tatar Kompozitorları - Asan Refat".....	17
Dr. Yalkın BEKTÖRE	
"Destanlarımızdan Örnekler-Çora Batır".....	21
Dr. H.B. PAKSOY-Dr. Tevhide SEL	
"Çora Batır".....	27
Muzaffer AKÇORA	
"Bekir Sıtkı Çobanzade'yi Anarken".....	29
Dr. Nedret MAHMUD	
"Kırım Kızılây Cemiyeti".....	32
Muzaffer AKÇORA	
"Arkadaşım İbrahim".....	33
İsmail OTAR	
"Bosna'da Vahşet".....	34
Muammer YAVUZ	
"Nurîü Kabirler".....	35
Emel AKTARAN	
"Vatanım Kırım".....	38
M. Sait AKKUL	
"Bazı Atasözleri ve Deyimler".....	39
Tezcan ERGEN	
"Yuvamız Dergisi".....	39
Muzaffer AKÇORA	
"Kırım Tatar Yemekleri".....	40
Emel AKTARAN	
"Kırım ve Sulubük Köyü".....	41
Fahrettin ÜNAL	
"Yunus Emre Hakkında Belgesel Bir Eser".....	42
Av. Osman BAVBEK	
"Haberler".....	44

İDARE YERİ:

İlkiz Sokak 21/20 Sıhhiye - ANKARA / TÜRKİYE

Tel. : 229 27 40 Fax: 229 87 04

HABERLEŞME ADRESLERİ:

P.K. 162 Yenışehir -ANKARA

P.K. 133 Köprübaşı - ESKİŞEHİR

ABONE ÜCRETLERİ (Yıllık):

Yurt içi : 100.000.TL. (KDV Dahil)

Amerika : 25 ABD Doları

Avrupa : 50 DM

Posta Çeki Hesabı : 52 44 60 (Muzaffer Akçora)

Banka Hesapları:

Halk Bankası Necatibey Şb. (Ankara)

TL - 01486610 (Muzaffer Akçora - Ünsal Aktaş)

\$ - 75501930 (" ")

DM - 78699510 (" ")

POLONYA'DA YAŞAYAN TATAR TÜRKLERİ

Doç. Dr. İsa ÖZKAN

a. Tarihi Durumları:

Doğu Avrupa'daki Türk varlığının en eski izleri Batı Hunları, Hazar ve Bulgar Türk devletleri döneminden başlar. Vaktiyle Altın-Orda Devleti'nin bünyesi içerisinde yer alan bir kısım Tatar Türkleri iç kanışıklıklar, devletin yıkılması, iktisadi ve diğer sebeplerle tarihi Litvanya, Lehistan sahasına yerleşmişlerdir. Bugünkü Polonya, Litvanya, Belerussia, Ukrayna'da dağılık halde yaşayan Tatar Türkleri'nin ataları olan bu Türklere, **Lipkalar** adı verilmektedir. Lipkaların bu sahaya ne zaman geldikleri belli olmamakla beraber, ilk defa Litvanya prensi Witold (1384-1430) zamanında, bazı müsaadelere sahip olarak kendilerine arazi tahsis edildiği bilinmektedir (1). Moskova Knezliğine karşı Altın-Orda'nın nüfuzundan yararlanmak isteyen Prens Witold, Timur Kutluğ Han ile yaptığı savaşta yenilerek Altın-Orda için taht şansını yitiren Toktamış Han'ın taraftarlarıyla birlikte topraklarına yerleşmesine müsaade etmiştir. Önce Kiev (1398)'de, daha sonra Troki yakınlarındaki Waka nehri civarındaki köylerde iskâna tâbi tutulan mülteciler, Litvanya kuvvetleri yanında savaşa katılmaları mukabilinde vergiden muaf tutulmuştur. Buraya yerleşen Tatarların nüfusu 4000 kişi kadardır. Bilahare, Dinyeper steplerindeki başıboş gruplar ile, Kırım ve İdil boylarındaki iktidar mücadelelerinden kurtulmak isteyen kimseler de Litvanya'ya göç etmişlerdir (2). Çoğunluğu bekâr olarak gelen bu muhariplere dinlerini değiştirmek için zorlamaları şartıyla yerli hristiyan hanımlarla evlenmelerine de izin verilmiştir. Büyük bir kısmı Leh-Litvanya devletinin doğu sınırlarına ve hudut karakollarına yerleştirilerek, güvenliği teminden sorumlu tutulan Lipkaların 1508 yılındaki nüfusları 200 000 olarak gösterilmektedir. 1569 yılında Litvanya ile Lehistan'ın birleşmesiyle tahta çıkan Leh Kralı II. Sigismund (Zygmunt) Tatarların hukukî bakımından Leh zadeğ hânıyla aynı derecede sayılmaları için gerekli düzenlemeleri yapmıştır. 1679 yılında çıkan bir kanunla da Leh asillerine tanınan bütün imtiyazlardan faydalandırılmıştır. Lehistan ve Litvanya topraklarında yaşayan Lipka Tatarları Lehistan Krallığında hususî alaylar teşkil ederek Leh ordusuyla birlikte savaşlara iştirak etmişlerdir. 1631 yılında **Ulan, Yuşin (Uyşun), Nayman, Yaloir, Kongrat** gibi isimler taşıyan alayların mevcudiyeti bilinmektedir.

Osmanlı-Lehistan münasebetlerinde Lipkalar mühim rol oynamışlardır. Tercümanlık, haberleşme hizmetleriyle, ticarî ve askerî faaliyetlerde Osmanlı-Lehistan ilişkilerinin gelişmesinde Lipkalar görev almıştır. Osmanlı Cihan Devleti'nin Lehistan ile

yaptığı gerek barış, gerekse ticaret anlaşmalarında müslüman Tatar Türklerinin her türlü haklarının korunması hususunda özel maddeler bulunmaktadır (3).

b. Kültürel ve Sosyal Durumları:

Lehistan ve Litvanya Türkleri, prens, bey ve mirzalardan müteşekkil Dağıstan; Maverâ-yı İdil ve Nogay mülteci esirlerinden oluşan üç ayrı oymaktan gelmektedirler. Büyük bir kısmı bekâr ve muharip olmaları dolayısıyla Lehistanlı ve Litvanyalı hanımlarla evlenmişlerdir. Dolayısıyla birkaç nesli müteakip, Lipkalar ana dilleri olan Tatar Türkçesini kaybetmişlerdir. Bugün Polonya'da yaşayan Tatar Türklerinin arasında Türkçe bilen kimse yoktur. Lipkaların dillerini unutmalarında, yerli hanımlarla evlenmelerinin yanı sıra, yoğun bir Leh nüfusu arasında yaşamaları, Leh ordusu ve idaresinde görev almalarıyla, iktisadî ve sosyal sebeplerle buldukları topraklardan şehirlere göç etmelerinin de rolü büyük olmuştur. Polonya'daki Karay Türklerinin liderlerinden Türkolog ve hazan müteveffa Sereja Şapşal: "Tatarların Türkçeyi yitirmelerinin, içinde yaşadıkları halk çoğunluğunun dilinin tesiri ile, tedricen XVI. yüzyıldan sonra vuku bulduğu"nu kaydetmektedir (4). XVII. yüzyılda Lehistan-Osmanlı hududuna yerleşen Lipkalarla temas eden Evliya Çelebi, onların dillerini Türkçeden ziyade Leh diline yakın bulmaktadır (5). Bazı araştırmacılara göre ise, XVIII. yüzyılda Tatarlar, Henüz Türkçe-Lehçe karışık bir lisan konuşmaktaydılar (6). Önemli bir kısmı Leh ve Litvanyalı nüfus arasında asimile olan Lipkalardan, Polonya'da ancak iki bin kadar insan kalmıştır. Belerussia, Ukrayna, ve Litvanya'daki Tatar Türklerinin sayılarının bir hayli kabark olduğu tahmin edilmektedir. Polonya'daki katolik slav halk içinde eriyen kandaşlarından Lipkaları ayıran temel unsur dinleridir. Benliklerini, islamiyeti şeklen de olsa yaşayarak ve kendi aralarında evlenerek korumuşlardır. Tarihi kayıtların aksine Lipka, sözü hakkında bir bilgisi bulunmayan bu insanlar, kendilerini "Tatar Türkü" olarak nitelendirmektedirler.

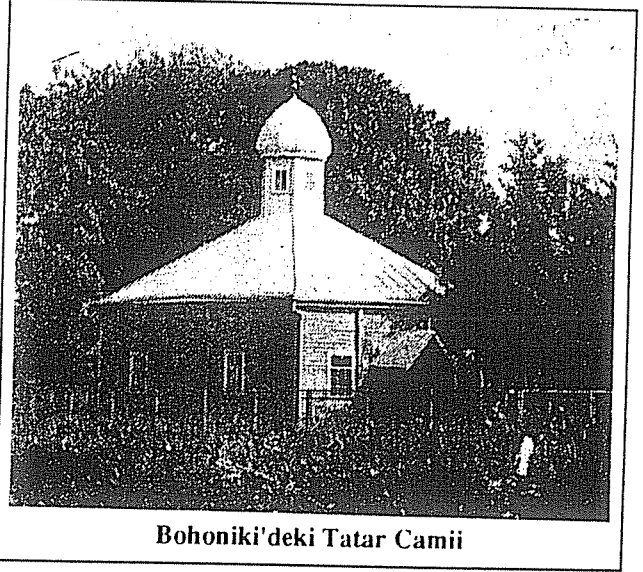
Polonya'daki Tatar Türkleri, yoğun olarak ülkenin doğusundaki Litvanya, Belerussia ve Ukrayna arasında kalan bölgede yaşamaktadır. II. dünya savaşından önce, bu ülkedeki müslüman Tatarların nüfusunun çok fazla olduğu belirtilmektedir. Ancak, savaşta sonra müttefiklerce Almanya'dan verilen topraklara mukabil, Polonya'nın doğusundaki toprakların bir kısmı eski Sovyetler Birliği'ne bırakılmış ve dolayısıyla buralarda yaşayan Türkler de, Sovyetler Birliği (şimdi, Belerussia, Litvanya ve Ukrayna va-

landaşı olmak durumunda kalmışlardır. Eskiden ek-scriyelle köylerde oturan Tatar Türklerinin büyük kısmı, günümüzde dağınık şekilde büyük şehirlerde yaşamaktadırlar. Bu ülkelerde en kalabalık Tatar cemaatı, doğu bölgesinin en büyük şehri olan Bialystok (Ak-yokuş)'ta bulunmaktadır. Şehir merkezindeki üç yüzü aşkın aileden başka Skulka adlı kasabada da bir miktar müslüman Tatar Türkleri yaşamaktadır. Ayrıca Bohoniki, Kruszyaniy köylerinde birkaç aileden müteşekkil bir cemaat mevcuttur. Polonya'daki en eski camiler de söz konusu köylerde-dir. Bilhassa Bohoniki'deki cami, Kazan'daki camilerin üslûbuna uygun bir tarzda inşaa edilmiştir. 1991 yılının Ocak ayında ziyaret ettiğimiz Bohoniki köyünde, üç müslüman Tatar aile vardı. Kendileriyle görüştüğümüz bu aileler, "tarım ürünlerinin artık para etmediğini yerli hristiyan halk gibi domuz besleyemediklerini bu yüzden de ekonomik bakımdan gittikçe yoksullaştıklarını" ifade ettiler. Caminin bakımıyla, Ali Popowski adlı II. Dünya harbi malûlü yaşlı ve aksak bir Tatar Türkü meşguldü. Onun naklettiğine göre, camide cuma ve bayram namazlarında civardan gelen müslümanlarla bir cemaat oluşturmakta ve namaz kılmaktaymış. Sair zamanlarda ise, yeterli cemaat bulunmadığı için vakit namazlarının topluca kılınmadığını belirttiler. Katolik ve ortadoks hristiyan denizinde birer nokta gibi kalan bu camiler, her tarafta kilise görmeye alışkın yerli ve yabancı turistler tarafından ilginç karşılanmaktadır. Bu sebeple Polonya hükümeti, Bohoniki ve Kruszyaniy'deki camileri koruma kapsamına almış ve turistler için görülecek mimarî anıtlar olarak ilân etmiş. Bohoniki'deki caminin imamlığını seksen yaşındaki Mustafa Yaşinski yapmaktadır. Ekseriya Bialystok'ta bulunan Yaşinski, Cuma günleri Bohonki'ye gelerek namaz kıldırmaktadır. Kruszyaniy'de ise, cenaze, dinî nikâh, namaz kıldırmak gibi işleri yine Bialystok'ta oturan ve Polonya Müslümanları Cemiyeti'nin eski başkanı Ali Haletski yürütmektedir.

Polonya'daki üçüncü camii, Baltık denizinin kıyısında bir liman şehri olan Gdansk'ta bulunmaktadır. Tersane grevleriyle, Dayanışma Sendikası'nın merkezi haline gelen bu şehirdeki küçük bir mescidin yerine yapılan büyük camii, 1990 yılında ibadete açılmıştır.

Polonya'nın başkenti Varşova'da onbeş müslüman Tatar ailesi yaşamaktadır. Bu ülkedeki Tatar Türkleri arasında birlik ve dayanışmayı sağlamak üzere kurulmuş "Muzulmanski Zwiazek Religijny (Müslümanlar Birliği)" ve "Zwiazek Spoleczno-Kulturalny Tatarow Rzeczypospolitej (Polonya Tatarları Kültürel ve Sosyal Birliği)" adlı teşekküller de Varşova'da faaliyet göstermektedirler. Müslümanlar Birliği, Arap ülkeleri ve İran'ın maddî desteğiyle ononiki yıldan beri "Zycie Muzulmanski" adlı Lehçe yıllık bir mecmua neşretmektedir. Ancak görüştüğüm Tatar aydınları yılda bir defa yayınlanan bu

derginin de bir kaç yıldır parasızlık yüzünden yayınlanmadığını ifade ettiler. Şu anda Polonya Müslümanlar Birliği'nin başkanlığını, Bialystok'ta oturan Stefan Mucharski yürütmektedir. Stefan Murcharski, laik bir ülke olan Polonya'da, Lech Walesa (okunuşu: Lech Vavensa)'nın devlet başkanı seçilmesinden sonra geleneklere göre düzenlenen ve katolik kardinalce idare edilen yemin törenine, kardinalin ve ortadoks başpapazının yanı sıra, müslüman toplumun ruhanî lideri olarak katılmıştır.

Polonya'daki Müslüman Tatar Türklerinden, entellektüel alanda Karay Türklerinde olduğu gibi ünlü simalar -merhum Prof. Dr. M. Achmedowicz dışında- pek yetişmemiştir. Bunda eskiden sosyal, kültürel ve iktisadî bakımdan ülkenin geri kalmış doğu yöresinde yaşmalarının da rolünün olduğu söylenebilir. Komünizmin çökmesinden sonra, Polonya'daki bazı Tatar aydınları arasında da kimlik arayışı açığa çıkmıştır. Yüz yıllardır yabancı kültür ortamı içerisinde dillerini kaybetmelerine rağmen, bildikleri ve ellerinden geldiği kadar dinlerini yaşama çalışmaktadırlar. Küçük bültenlerle toplumlarının meselelerini ve çözüm yollarını, iç ve dış kamuoyuna duyurmak için gayret sarfetmektedirler. Aralıklarla Varşova'da Abdullah Zienbinski tarafından yayınlanan Akıncı Yolu ile, Gdansk'ta yaşayan akademisyen ve şair Selim Mirza Chazbijewicz'in şiirleri, bu çabalara örnek olarak gösterilebilir. Bilhassa Selim Chazbijewicz, Polonya'daki cemaatlarının ve Türk Dünyasının problemleri ile yakından meşgul olmaktadır. Onun yazdığı "Turan" şiiri de soydaşları arasında pek popülerdir.

Polonya'daki Tatar Türklerinin Litvanya, Belerussya'daki kandaşları ile yakın münasebetleri bulunmaktadır. Onların ifâdesine göre, Litvanya'da üç bini aşkın Tatar yaşamaktadır. Yedi ayrı cemiyetleri bulunan bu Tatarlar, yoğun olarak Korno (Keunas), Vilno'ya bağlı Niemicz, Murawscyna'daki Irie ve

Sorda Tatry gibi yerleşim yerlerinde oturmaktadırlar. Son yıllarda eski lipka bakıyesine ilaveten Kazan'dan beş bin kadar Tatar, Belerusa'daki Grando kasabasına yerleştirilmiştir. Söz konusu Tatarların kendi aralarında Tatar Türkçesi konuştukları da rivayet edilmektedir.

Polonya'daki Tatar Türkleri, Türkiye'ye büyük muhabbet ve sevgi beslemektedirler. Çocuğu bulunmayan yaşlı bir Tatar Türkü, çok kıymetli olan tarlasını, hukuken mümkün olmamakla birlikte Türk Seferine bağışlamak istemiştir. Türkiye ile ilgili sosyal faaliyetlerde gönüllü olarak en başta onlar görünmektedirler. Buldukları ülkelerde azınlık olarak yaşayan Türkler, Türkiye'nin tabii lobileridir. Ülkemizin, Türk varlıklarının yaşadığı ülkelerle sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkilerinde bu lobilerden yararlanması, büyük paralarla tanıtma vakıflarını desteklemesinden daha yararlı olacaktır kanaatindeyiz.

Dipnotlar:

- 1- Orhonlu, Cengiz, "Lipkalar", Türkiyat Mecmuası XVI. cild., İstanbul 1971, s. 57-87.
- 2- Yakulbovski, A.Y., Altın -Ordu ve inhitatı (Çeviren: Hasan Eren), s. 268-270: Litvanya prensi Witold (Witvold), Tatarlar gibi Kıpçak grubunda yer alan Karay Türklerine mensup Kırım'dan göçmüş birkaç yüz aileyi de Troki'ye yerleştirmiştir. Bilahare bu koloniden bazı aileler Halicz (Haliç, Galiç) Zabukva Luck (Vuck), Lvov gibi güneydeki şehirlere gitmişlerdir. Troki ve güneydeki şehirlere yaşayan Karayların bir kısmı Polonya'nın, Litvanya ile birleşmesinden sonra, daha batıdaki Polonya topraklarına gelmişlerdir. Birinci Dünya savaşı ve 1945 yılından sonra ise, Polonya'ya göç eden Karayların sayısı oldukça fazladır. Varşova, Gdansk, Wroslav, Krakow gibi şehirlere dağıtık olarak yerleşen Karay Türkleri, bu ülkenin kültürel, sosyal ve ilmi hayatında pek mühim tesir icra etmişlerdir. Polonya'daki iki Türk topluluğundan birisi olan Karaylar, Tatar Türklerine nazaran yüksek bir kültür ve hayat seviyesine sahip olmuşlardır. Medeni ve sosyal alandaki inkişafına rağmen dağıtık bir halde yaşamaları ve diğer sebepler onları, Polonya'daki yerli halk içinde eritmeye yüz yüze bırakmıştır. Ne yazık ki bugün Polonya'da Karay toplumu içinde birkaç Türkolog dışında Karaim Türkçesi bilen kimse kalmamıştır. (Daha geniş bilgi için bkz. Zajaczkowski, Ananiasz, Karaims in Poland, Warsaw 1961.; Kuzgun, Şaban, Türklerde Yahudilik ve Doğu Avrupa Yahudilerinin Menşei Meselesi Hazar ve Karay Türkleri 2. bs., Ankara 1993.
- 3- Orhonlu, Cengiz, A.g.e., s. 59.
- 4- Şapşal, S. "Lehistan Türklerinin Ana Dillerini Kaybetmeleri" Rocnik Tatarski, c. 1 (Vilno 1932), s. 36-37.
- 5- Seyahatnâme., İstanbul 1314, c. V, s. 146.
- 6- Şapşal, S., A.g.m., s. 36-37.

KIRIM TATAR İŞADAMLARI ALMANAĞI

Dergimiz KIRIM'ın organizasyonu ile "Kırım Tatar İşadamları Almanacağı" hazırlanmaktadır. Bu konuyla ilgilenen vatandaşlarımız, aşağıdaki adrese müracaat edebilirler.

Mithat TOGAY

**İnönü Caddesi. No. 78 - Polatlı /ANKARA
Tel. 363 37 - 315 85 — Fax: 389 77**

YENİ KİTAPLAR

BÜYÜK PETRO VE OSMANLI İMPARATORLUĞU

Ünver SEL

Dünya tarihinde "Deli Petro" olarak isimlendirilen, Ruslar'ın "Büyük Petro"sunun yarım yüzyıllık hayatı ve Rusya ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkileri anlatan bu eserin orijinali 1949 yılında Oxford'da basılmış. Kitabın yazarı B.H. Sumner çok ilgi çekici bilgileri ihtiva eden bu eseri ile titiz bir akademik çalışma yapmış.

Bu önemli kitabı titizlikle tercüme ederek Türkçe'ye kazandıran sevgili dostum ve dergimiz KIRIM'ın İstanbul Temsilcisi Eşref Bengi ÖZBİLEN Bey'i tebrik eder ve yapmış olduğu faydalı işten dolayı teşekkür ederiz. Ayrıca bu orjinal eseri basarak okuyucuları sevindiren Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nı Prof. Dr. Turan YAZGAN Bey'in şahsında kutlarız.

Dokuz ana bölüm altında hazırlanan eser, birinci hamur kağıda basılmış ve 92 sayfadan oluşmuş. Kitabın arka kapağında Petro'nun resmi yer almış. Eserin Türkçe baskısı Prof. dr. Turan YAZGAN Beyin "Sunuş" yazısı ile başlamış.

Genel Durum adı altında incelenen birinci bölümde: 1672 - 1725 yılları arasında Büyük Petro'nun yarım yüzyıllık hayatı süresince Rusya, Osmanlı Devleti, Lehistan, Avusturya ve Macaristan, Karadeniz'in kuzeyi ve Balkanlar'daki siyasi durum anlatılmış. Kırım, Azak ve Karadeniz adı altında toplanan ikinci bölümde: Ruslar, Kırım Tatarları ve Zaporozj Kazakları arasındaki münasebetler irdelenmiş.

Üçüncü bölümde, Rusya'nın Ortodoks dünyası ile münasebetleri ve din faktörü yer almış. Dördüncü bölüm Rusya, Avusturya ve Balkan Hristiyanlarına ayrılmış. Beşinci bölümde Tuna Prenslikleri ve Prut seferinin geniş bir tahlili yapılmış. Altıncı bölümde Sırpların ve Karadağlıların bugün de devam eden zallimlikleri, yedinci bölümde Türk, Volga Müslümanları ve Rus Kazakları arasındaki münasebetler, sekizinci bölümde İstanbul'daki Rus Diplomatik Temsilciliği'nin açılışı ve Rus -Türk ilişkilerindeki yeni boyutlar anlatılmış. Kitabın son bölümü ise çok yönlü olarak kazançlar ve kayıplara ayrılmış.

Siyasetçilerin, tarihçilerin ve sosyologların araştırmalarına katkıda bulunacak bu eseri tüm okuyucularımıza tavsiye ederiz. Özellikle günümüzde Türk halkları arasındaki münasebetlerde kitapta yer alan bilgilerin faydalı olacağı kanaatindeyiz.